

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De actibus interioribus religionis, & primo de deuotione. Qu[a]estio 82.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38762

nis seipsam, & suos actus applicat Deo. Vnde non differt à religione secundum essentiam, sed solum ratione. Nam religio dicitur secundum quòd exhibet Deo debitum famulatum in his quæ perrinent specialiter ad cultum diuinum: sicut in sacrificijs, oblationibus, & alijs huiusmodi. Sanctitas autem dicitur secundum quòd homo non solum hæc, sed aliarum virtutum opera refert in Deum: vel secundum quòd homo se disponit per bona quædam opera, ad cultum diuinum.

Ad primum ergo dicendum, quòd sanctitas est quædam specialis virtus secundum essentiam. Et secundum hoc est quodammodo eadem religioni. Habet autem quandam generalitatem, secundum quòd omnes virtutum actus per imperium ordinat in bonum diuinum: sicut & iustitia legalis dicitur generalis virtus, in quantum ordinat omnium virtutum actus in bonum commune.

Ad secundum dicendum, quòd temperantia mundiciam quidem operatur: non tamen ita quòd habeat rationem sanctitatis: nisi refecatur in Deum. Vnde de ipsa virginitate dicit † Aug. in lib. de Virginitate, quòd non quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur.

c. 8. circa prim. 106.

Ad tertium dicendum, quòd sanctitas distincta est à religione propter differentiam prædictam, non quia differunt re, sed ratione, vt * dictum est.

in 10. 47.

QVÆST. LXXXII.

De deuotione, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de actibus religionis.

¶ Et primo de actibus interioribus, qui secundum prædicta sunt principaliores.

¶ Secundo, de actibus exterioribus qui sunt secundarij. Interiores autem actus religionis videntur esse deuotio & oratio.

¶ Primo ergo de deuotione agendum est.

¶ Secundo de oratione.

¶ Circa primum quærentur quatuor.

S 3

¶ Pri-

- ¶ Primo, vtrum deuotio fit specialis actus?
 ¶ Secundo, vtrum fit actus religionis?
 ¶ Tertio, de causa deuotionis.
 ¶ Quarto, de eius effectu.

ARTIC. I.

Vtrum deuotio fit specialis actus?

434
*inf ar. 2.
 cor. Et q.
 83. ar. 3.
 ad 1.*

AD primum sic proceditur. Videtur, quod deuotio non fit specialis actus. Illud enim quod pertinet ad modum aliorum actuum, nõ videtur esse specialis actus. Sed deuotio videtur pertinere ad modum aliorum actuum. Dicitur enim 2. Paralip. 29. Obtulit vniuersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta, mente deuota. Ergo deuotio non est specialis actus.

¶ 2 Præterea, Nullus specialis actus inuenitur in diuersis generibus actuum. Sed deuotio inuenitur in diuersis generibus actuum, scilicet in actibus corporalibus, & etiam spiritualibus: dicitur enim aliquis & deuotè meditari, & deuotè genuflectere. Ergo deuotio non est specialis actus.

¶ 3 Præterea, Omnis actus specialis, aut est appetitiua, aut cognoscitiua virtutis. Sed deuotio neutri earum appropriatur, vt patet discurrenti per singulas species actuum vtriusque partis, quæ supra enumeratæ sunt. Ergo deuotio non est specialis actus.

*1. 2. q. 71.
 ar. 5.*

SED contra est, quod actibus meremur, vt supra habitum est. Sed deuotio habet specialem rationem merendi. Ergo deuotio est specialis actus.

*li. 8. De
 tade 1. in
 ser prin.
 & med.*

RESPONDEO dicendum, quod deuotio dicitur à deuouendo. Vnde deuoti dicuntur, qui seipfos quodammodo Deo deuouent, vt ei se totaliter subdant. Propter quod & olim apud Gentiles deuoti dicebantur, qui seipfos idolis deuouebant in mortem: pro sui salute exercitus: sicut de duobus * Decijs Titus Linius narrat. Vnde deuotio nihil aliud esse videtur, quam voluntas quædam promptè tradendi se ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum. Vnde Exod. 15. dicitur, quod multitudo filiorum Israel obtulit mente promptissima atque deuota primitias domino. Manifeste.

manifestum est autem, quod voluntas promptè faciendi quod ad Dei seruitium pertinet, est quidam specialis actus. Unde deuotio est specialis actus voluntatis.

Ad primum ergo dicendum, quod mouens imponit modum motui mobilis. Voluntas autem mouet alias vires animæ ad suos actus: & voluntas secundum quod est finis mouet seipsam ad ea quæ sunt ad finem, vt supra* habitum est. Et ideo cum deuotio sit actus voluntatis hominis offerentis seipsum Deo ad ei seruendum, qui est vltimus finis: consequens est, quod deuotio imponat modum humanis actibus: siue sint ipsius voluntatis circa ea quæ sunt ad finem: siue etiam sint aliarum potentiarum, quæ à voluntate mouentur.

1.2. q. 8.
ar. 2.

Ad secundum dicendum, quod deuotio inuenitur in diuersis generibus actuum, non sicut species illorum generum, sed sicut motio mouentis inuenitur virtute in motibus mobilium.

Ad tertium dicendum, quod deuotio est actus appetitiuæ partis animæ, & est quidam motus voluntatis, vt dictum* est.

in cor. 2.

ARTIC. III.

Utrum deuotio sit actus religionis?

435

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod deuotio non sit actus religionis. Deuotio enim, vt dictum est*, ad hoc pertinet, quod aliquis se Deo tradat. Sed hoc maximè fit per charitatem: quia vt Dionys. dicit 4. cap. de diuin. nomin. Diuinus amor ecstasim facit, non finens amantes, sui ipsorum esse, sed eorum quæ amant. Ergo deuotio magis est actus charitatis quàm religionis.

inf. q. 83.
a. 3. ad 1.
co. a. 15.
cor. Et q.
104. a. 3.
ad 1.
* a. prac.
† c. 4 p. 1.
non multum re-
motè à fi.

¶ 2 Præterea, Charitas præcedit religionem. Deuotio autem videtur præcedere charitatem: quia charitas in scripturis significatur per ignem, deuotio verò per pinguedinem, quæ est ignis materia. Ergo deuotio non est actus religionis.

¶ 3 Præterea, Per religionem homo ordinatur solum ad Deum vt* dictum est. Sed deuotio etiã habetur

art. 1. q.
prac.

ad homines. Dicuntur enim aliqui esse deuoti aliis quibus sanctis uiris. Et etiam subditi dicuntur esse deuoti dominis suis: sicut * Leo Papa dicit, quòd iudei quasi deuoti Romanis legibus, dixerunt, Non habemus Regem, nisi Cæsarem. Ergo deuotio non est actus religionis.

*in ser. 3.
de Pass.
Dom. cit.
prin.*
art. prac. SED contra est, quod deuotio à deuouendo dicitur, ut * dictum est. Sed votum est actus religionis. Ergo & deuotio.

*e. i. in pri.
to. 5.*
*9. prac. a.
4. & 7.* RESPONDEO dicendum, quòd ad eandem virtutem pertinet uelle facere aliquid, & promptam uoluntatem habere ad illud faciendum: quia utriusque actus est idem obiectum. Propter quod, ut * Philosophus dicit in 5. Ethic. Iustitia est, qua uolunt homines, & operantur iusta. Manifestum est autem quòd operari ea quæ pertinent ad diuinum cultum, seu famulatum, pertinet propriè ad religionem: ut ex * prædictis patet. Unde etiam ad eam pertinet habere promptam uoluntatem ad huiusmodi exequenda: quod est esse deuotum. Et sic patet, quòd deuotio est actus religionis.

Ad primum ergo dicendum, quòd ad charitatem pertinet immediatè, quòd homo tradat seipsum Deo, adhærendo ei per quamdam spiritus unionem. Sed quòd homo tradat seipsum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatè pertinet ad religionem: mediatè autem ad charitatem, quæ est religionis principium.

Ad secundum dicendum, quòd pinguedo corporalis, & generatur per calorem naturalem digerentem, & ipsum calorem naturalem cõseruat quasi eius nutrimentum. Et similiter charitas & deuotionem causat, in quantum ex amore aliquis redditur promptus ad seruiendum amico: & etiam per deuotionem charitas nutritur: sicut & quælibet amicitia, cõseruatur, & augetur per amicabilem operum exercitium & meditationem.

Ad tertium dicendum, quòd deuotio quæ habetur ad sanctos Dei, mortuos uel uiuos, non terminatur ad

ad ipsos, sed transit in Deum, in quantum scilicet in ministris Dei Deum veneramur. Deuotio autem quam subditi dicuntur habere ad dominos temporales, alterius est rationis: sicut & temporalibus dominis famulari, differt à famularu diuino.

ARTIC. III.

Utrum contemplatio, seu meditatio, sit deuotionis causa?

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd contemplatio, seu meditatio non sit deuotionis causa. Nulla enim causa impedit suum effectum. Sed subtiles meditationes intelligibilium multoties deuotionem impediunt. Ergo contemplatio, seu meditatio non est deuotionis causa.

¶ 2 Præterea, Si contemplatio esset propria, & per se deuotionis causa; oporteret quòd ea quæ sunt altioris contemplationis, magis deuotionem excitarèt. Huius autè contrarium apparet: frequenter enim maior deuotio excitatur ex consideratione passionis Christi, & alijs mysterijs humanitatis ipsius, quàm ex consideratione diuinæ magnitudinis. Ergo contemplatio non est propria deuotionis causa.

¶ 3 Præterea, Si contemplatio esset propria causa deuotionis, oporteret quòd illi qui sunt magis apti ad contemplationem, essent etiam magis apti ad deuotionem. Cuius contrarium videmus: quia deuotio frequenter magis inuenitur in quibusdam simplicibus uiris, & in fœmineo sexu, in quibus inuenitur contemplationis defectus. Ergo contemplatio non est propria causa deuotionis.

SED contra est, quòd in Psalmo 18. dicitur, In meditatione mea exardescet ignis. Sed ignis spiritualis causat deuotionem. Ergo meditatio est deuotionis causa.

RESPONDEO dicendum, quòd causa deuotionis extrinseca & principalis, Deus est: de quo dicit Ambrosius super Luc. quòd Deus quos dignatur, vocat; & quæ uult, religiosum facit: & si uoluisset, Samaritanos

436
inf. ar. 4.
cor. 4.
d. 15. q. 4
a. 3. q. 2.
cor. 4.
m. 9. 11.
art. 1. ad
7.

q̄. 1. h̄z-
ius quas.

li. 14. c. 8.
20. 3.

ex indeuotis, deuotos fecisset. Causa autem intrinseca ex parte nostra oportet quod sit meditatio, seu contemplatio. Dicitur * est enim quod deuotio, est quidam voluntatis actus, ad hoc quod homo propter se tradat ad diuinum obsequium. Omnis autem actus voluntatis ex aliqua consideratione procedit: eo quod bonum intellectum est obiectum voluntatis. Vnde & * Augustinus dicit in libro de Trinit. quod voluntas oritur ex intelligentia. Et ideo necesse est quod meditatio sit deuotionis causa: in quantum scilicet homo per meditationem concipit quod se tradat diuino obsequio. Ad quod quidem inducit duplex consideratio. Vna quidem quæ est ex parte diuinæ bonitatis, & beneficiorum ipsius, secundum illud Psal. 72. Mihi adhaerere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam. Et hæc consideratio excitat dilectionem, quæ est proxima deuotionis causa. Alia verò est ex parte hominis considerantis suos defectus, ex quibus indiget ut Deo innitatur, secundum illud Psal. 120. Leuaui oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Et hæc consideratio excludit præsumptionem, per quam aliquis impeditur ne Deo se subiciat, dum suæ virtuti innititur.

Ad primum ergo dicendum, quod consideratio eorum quæ nata sunt dilectionem Dei excitare, deuotionem causat. Consideratio verò quorumcumque ad hoc non pertinentium, sed ab eis mentem distrahentium, impedit deuotionem.

Ad secundum dicendum, quod ea quæ sunt diuinitatis, sunt secundum se maximè excitantia dilectionem, & per consequens deuotionem: quia Deus est super omnia diligendus. Sed ex debilitate mentis humanæ est, quod sicut indiget manu ductione ad cognitionem diuinorum, ita ad dilectionem per aliqua sensibilia nobis nota: inter quæ præcipuum est humanitas Christi, secundum quod in præfatione dicitur, Ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc

hunc in invisibilem amorem rapiamur. Et ideo ea
quæ pertinent ad Christi humanitatem per modum
cuiusdam manuductionis, maximè devotionem exci-
tant: cum tamen devotio principaliter circa ea,
quæ sunt diuinitatis, consistat.

Ad tertium dicendum, quòd scientia & quicquid
aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est quòd
homo cõfidat de seipso: & ideo nõ totaliter se Deo
tradat. Et inde est quòd huiusmodi, quãdoque occa-
sionaliter devotionem impediunt; & in simplicibus
& mulieribus devotio abundat, elationem comprimendo.
Si tamen scientiam & quamcumque aliam
perfectionem homo perfecte Deo subdat, ex hoc ip-
so devotio augetur.

ARTIC. IV.

Verum letitia sit devotionis effectus?

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd leti-
tia non sit devotionis effectus. Quia vt * dictũ
est, passio Christi præcipuè ad devotionem excitat.
Sed ex eius consideratione consequitur in anima
quædam affectio, secundum illud Thren. 3. Recor-
dare paupertatis meæ, absynthij & fellis: quod per-
tinet ad passionem. Et postea subditur, Memoria
memor ero: & tabescet in me anima mea. Ergo de-
lectatio, siue gaudium, non est devotionis effectus.

437
art. præc.

¶ 2. Præterea, Devotio præcipuè consistit in
interiori sacrificio spiritus. Sed in Psal. 50. dicitur,
Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Ergo afflictio
magis est devotionis effectus, quàm iucunditas, siue
gaudium.

¶ 3. Præterea, * Greg. Niss. dicit in lib. de ho-
mine, quod sicut risus procedit ex gaudio, ita lachry-
mæ & gemitus sunt signa tristitiæ. Sed ex deuotione
contingit, quòd aliqui prorumpant in lachrymas.
Ergo letitia vel gaudium nõ est devotionis effectus.

cap. 12. 2
medio.

SED contra est, quod in collecta dicitur, Quos
iucundia votiuæ castigant, ipsa quoque devotio ian-
cta lætificet.

RE.

RESPONDEO dicendum, quòd deuotio per se quidem & principaliter spiritualem lætitiã mentis causat: ex consequenti autẽ, & per accidens causat tristitiã. Dicitur enim quòd deuotio ex duplici consideratione procedit. Principaliter quidẽ ex cõsideratione diuinæ bonitatis: quia ista consideratio pertinet quasi ad terminum motus voluntatis tradentis se Deo. Et ex ista consideratione per se quidẽ sequitur delectatio, secundum illud Psal. 76. Memor fui Dei, & delectatus sum. Sed per accidens hæc cõsideratio tristitiã quamdam causat in his qui nondum plenẽ Deo fruuntur: secundum illud Psalm. 41. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum. Et postea sequitur, Fuerunt mihi lachrymæ meæ, &c. Secundario verò causatur deuotio, vt dictum * est, ex cõsideratione propriorum defectuum. Nam hæc consideratio pertinet ad terminum, à quo homo per motum voluntatis deuotæ recedit: vt scilicet non in se existat, sed Deo se subdat. Hæc autem consideratio è conuerso se habet ad primam. Nam per se quidem nata est tristitiã causare, recogitando proprios defectus: per accidens autem lætitiã, scilicet propter spem diuinæ subuentionis. Et sic patet, quòd ad deuotionem primò & per se consequitur delectatio: secundario autem & per accidens, tristitiã, quæ est secundum Deum.

art. prac.

art. prac.

Ad primum ergo dicendum, quòd in consideratione passionis Christi, est aliquid quod contristet, scilicet defectus humanus: propter quem tollendum, Christum pati oportuit. & est aliquid, quod lætificet, scilicet Dei erga nos benignitas, quæ nobis de tali liberatione prouidit.

Ad secundum dicendum, quòd spiritus, qui ex vna parte contribulatur propter præsentis vitæ defectus, ex alia parte condelectatur ex consideratione diuinæ bonitatis, & ex spe diuini auxiliij.

Ad tertium dicendum, quòd lachrymæ prorumpunt non solum ex tristitiã, sed etiam ex quadam affe-

affectus teneritudine, præcipuè cum consideratur ali-
quid delectabile cum permixtione alicuius tristabi-
lis: sicut solent homines lachrymari ex pietatis affe-
ctu, cum recuperant filios vel charos amicos, quos
existimauerant se perdidisse. Et per hunc modum
lachrymæ ex deuotione procedunt.

QVÆST. LXXXIII.

De oratione, in septemdecim articulos diuisa.

Inde considerandum est de oratione.

- D** Et circa hoc quærentur decem & septem.
- ¶ Primo, utrum oratio sit actus appetitiuæ virtutis,
vel cognitiuæ?
  - ¶ Secundo, utrum sit conueniens orare Deum?
  - ¶ Tertio, utrum oratio sit actus religionis?
  - ¶ Quarto, utrum solus Deus sit orandus?
  - ¶ Quinto, utrum in oratione sit aliquid determi-
natè petendum?
  - ¶ Sexto, utrum orando debeamus temporalia pe-
tere?
  - ¶ Septimo, utrum pro alijs orare debeamus?
  - ¶ Octauo, utrum debeamus orare pro inimicis?
  - ¶ Nono, de septem petitionibus orationis dominicæ.
  - ¶ Decimo, utrum adorare sit proprium rationalis
creaturæ?
  - ¶ Undecimo, utrum sancti in patria orent pro no-
bis?
  - ¶ Duodecimo, utrum oratio debeat esse vocalis?
  - ¶ Decimotertio, utrum attentio requiratur ad ora-
tionem?
  - ¶ Decimoquarto, utrum oratio debeat esse diu-
rna?
  - ¶ Decimoquinto, utrum oratio sit efficax ad impe-
trandum quod petitur?
  - ¶ Decimosexto, utrum sit meritoria?
  - ¶ Decimosextimo, de speciebus orationis.